

irreális tervezetések együtteséből az előbbieket igazolták a *Kalmár János* egyetemi tanárség előadásában bemutatott rastadi béketárgyalások, ahol Erdély, illetve Rákóczi ügyét a katalán problémával és Bouillon kardinális kérdésével állították szembe a tárgyalófelek.

R. Várkonyi Ágnes, az ELTE tanszékvezető egyetemi tanára (a délelőtti ülészak elnöke) a szabadságharcot megelőző szervezkedésnek nyomait a *Confessiones* 1703. évi eseményeit előadó részében próbálta kitapintani. Az előadó Bercsényi, Rákóczi, Szirmai Miklós állításával szemben bizonyította, hogy már 1703 előtt széles körű szervezkedés folyt. Bizonyítéka a Szirmai—Rákóczi — eddig ismeretlen — levelezés, amelyben a gazdasági élet és biblikus allegóriák mögé rejtve a szervezkedők közötti kapcsolat-tartás nyomait mutatta ki. Hogy Rákóczi mennyire allegóriákban ábrázolta élete sorsfordulóit, azt éppen Takács Imre előadása bizonyította. Így a *Confessiones* vonatkozó részeiben a korábbi időszak célkitűzései ismerhetők fel.

Tarnai Andor, az ELTE tanszékvezető egyetemi tanára a *consultatio* műfajának irodalmi és politikai jellegzetességeit vette számba: milyen kapcsolat állapítható meg a jövőendő tanácsosok nevelését szolgáló, a legutókétebb államról folytatott XVII. századi discursusok

latin nyelvű mintái és a hazai jezsuita iskoladramákban (pl. Miskolczi Zsigmond) feldolgozott változatok között.

Hopp Lajos tudományos osztályvezető a rodostói könyvtár állományára és 1735 utáni sorsára vonatkozó ismereteinket gazdagította. Vizsgálta a Mikses által Rodostóban lefordított műveket, amivel az emigráció szellemi nyitottságára is újabb bizonyítékokat sikerült találnia. A Thaly által kiadott könyvlista tételeit továbbiakkal bővítette és igazolva látta, hogy Mikses kézírataival Rákóczi könyvtárából is kerültek haza kötetek.

Köpeczi Béla elnöki zárszavában a még kutatásra váró feladatokra helyezte a hangsúlyt. Kifejtette, hogy a bujdosás korszakának az objektív történelmi feltevésekkel számoló vizsgálata ugyan megtörtént, de továbbra is lényeges új eredményekkel gazdagíthatná a Rákóczi-kutatást a kezdeti összeesküvés részleteinek, az első lengyelországi tartózkodás, a szabadságharc alatti gazdasági tevékenységnek, a résztvevő rétegek magatartásának és a bujdosó fejedelem diplomata-író tevékenységének új forrásokat is bevonó tudományos feldolgozása. Zárszava végén kifejezte meggyőződését, hogy a nemzet emlékezetében Rákóczi nagy hatást gyakorló, a kortárs eszme áramlatokra élénken reagáló, a haza sorsát következetesen felvállaló alakjának mindig lesz helye.

BÁNKÚTI IMRE

RÁKÓCZI-ÜLÉSSZAK VAJÁN

1985. április 6.

Megemlékezésül II. Rákóczi Ferenc halálának (1735. április 8.) 250. évfordulóján tudományos ülészak volt Vaján 1985. április 6-án. Szabolcs-Szatmár megye földjét és népét szoros kapcsolat fűzte a szabadságharc eseményeihez és a Fejedelem személyéhez. Nem véletlen volt tehát, hogy az ülészak színhelyéül a rendezők Vaját választották, az elhangzott előadások azonban tudományos tartalmuk és új eredményeik következtében túlnőttek a helyi kereteken. Az ülészak nagyszámú hallgatósága, valamint a rendezést vállaló intézmények (Szabolcs-Szatmár megye Tanácsa, a HNF Szabolcs-Szatmár megyei Bizottsága, a TIT Szabolcs-Szatmár megyei Szervezete, a Szabolcs-Szatmár megyei Múzeumok Igazgatósága és a vajai II. Rákóczi Ferenc Termelőszövetkezet) sora is utalt az ülészak jelentőségére.

A vajai kastély dísztermében *Heckennast Gusztáv* (a MTA Történettudomá-

nyi Intézetének osztályvezető-helyettese) elnökletével négy előadást hallgattak meg a résztvevők.

Az indító előadást *Köpeczi Béla* akadémikus, művelődési miniszter tartotta „Rákóczi és Rodostó” címen. Referátuma lényegében az író Rákóczi legismertebb munkájával foglalkozott, s elosztatta a magyar történettudománynak az Emlékiratokkal kapcsolatos régi bizonytalanságát. Ismertette a bécsi Nationalbibliothek egy most felfedezett kéziratát, amely a hágai Emlékiratkiadás alapjául szolgált, maga Rákóczi javított, illetve titkárával javíttatta ki, tehát az Emlékiratok szövegét a fejedelem magáénak ismerte el. Ezzel végképp tisztázódott e fontos Rákóczi mű hitelessége.

A korreferátumok sorát *R. Várkonyi Ágnes* (tanszékvezető egyetemi tanár, ELTE Középkori Magyar Történelmi Tanszék) előadása nyitotta meg, amelynek cí-

me „Rákóczi Vallomásainak néhány problémája” volt. Részletesen tárgyalta azt az összefüggést, ami Rákóczi történetiszemlélete és a politikáról vallott nézetei közt fennállt. Így részletesen elemezte Rákóczi Attila-képét, amely valószínűleg Oláh Miklós munkájától eredeztethető.

Vizkelety András (a MTA kódexkutató bizottságának vezetője) „Rákóczi műveinek egyházi cenzúrája” címen tartott előadásában azt tárgyalta, hogy a hivatalos egyházi fórumok hogyan fogadták Rákóczi teológiai fejtegetéseit, amelyek Szent Ágoston művein alapultak, s jansenista nézeteket is tükröztek. A cenzorok ezeket nem teológiai, hittudományi munkáknak, hanem hitbuzgalmi írásoknak minősítették, végleg elvéve Rákóczi kedvét hasonló munkák írásától.

Végezetül *Zachar József* (a Hadtörténelmi Közlemények főszerkesztője, Hadtörténelmi Intézet) „A törökországi kuruc katonai emigráció” című referátumában olyan területről szólt, amellyel történetírásunk

viszonylag keveset foglalkozott, a források még feltáratlanok. A szatmári béke után külföldre távozó kuruc katonák közül kevesen kerültek Törökországba, számuk az 1716—1718-as osztrák—török háború alatt megnőtt ugyan, de a császári hadsereg vezetése szigorú intézkedésekkel elejét vette a nagyobb számú szökéseknek. Így a török porta terve a magyarok felhasználására lényegében kudarcot vallott, ráadásul a tatárokkal való betörés a magyar lakosságnál nem számíthatott támogatásra. 1738—1739-ben még jelentéktelenebb volt a kuruc emigráció katonai szerepe. A kutatás további feladata, hogy a tényleges létszámokat véglegesen tisztázza, amelyek azonban a Thaly-féle elképzelésnél lényegesen alacsonyabbnak tűnnek.

A tudományos ülésszak után a résztvevők — megyei vezetők, az Akadémia és a megyei múzeumi szervezet képviselői — megkoszorúzták II. Rákóczi Ferencnek a vajai kastély parkjában álló mellszobrát.

BONHARDT ATTILA

**A MAGYAR JOGÁSZ SZÖVETSÉG ÁLLAM- ÉS JOGTÖRTÉNETI
BIZOTTSÁGÁNAK ÉS A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
ARCHEOGRAFIAI, HERALDIKAI ÉS GENEALÓGIAI SZEKCIÓJÁNAK
ÜLÉSE AZ ELTE BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KARÁN**

Budapest, 1985. április 29.

A közös rendezvény fő napirendi pontja *Vargyai Gyulának* az ELTE Történelmi Segéd tudományi tanszéke docensének „A politikai és a jogi döntési mechanizmus kapcsolatrendszeréről a két háború közötti Magyarországon” című előadása volt. A témához kapcsolódó korreferátumot a Hadtörténelmi Intézet fiatal tudományos munkatársa *Szakály Sándor* tartotta „A katonai elit genealógiai vizsgálatának kérdései a két háború közötti Magyarországon” címmel.

A megjelenteket délután 3 órakor *Galántai József* egyetemi tanár az ELTE Történelem Tanszékcsoportjának vezetője köszöntötte. Bevezetőjében üdvözölte, hogy hosszú évek után ismét közelebbi kapcsolat létesül a jogtörténet és a történelem kutatói között. Reményét fejezte ki, hogy a most induló együttműködés mindkét fél hasznára gyümölcsözően tovább fog fejlődni.

Vargyai Gyula előadásában utalt arra, hogy bár a politikai és jogi döntésmechanizmus vizsgálatára külön-külön történetek már kísérletek, az előbbi intézmények, hivatalok történetének leírásával,

az utóbbi pedig jogesetek gyűjteményévé vált. A ma történetírásának feladata a politikai és jogi döntésmechanizmus intézményrendszerének és annak működésének összevetése, a párhuzamok és különbségek tisztázása.

Referátumának első felében felvázolta a politikai döntésmechanizmus anatómiáját a Horthy-kori Magyarországon. Eszerint a kormányzati szintű politikai döntések elvileg a törvényhozás és az államfő kezében voltak. A kormányzó jogszabályokban lefektetett, vagy csupán jogszokásként tovább élő jogok alapján korlátozta a parlament működését. Tovább rontotta a T. Ház helyzetét, hogy a mindenkorai miniszterelnök a kormányzó segítségével bármikor feloszlathatta a parlamentet, új választásokat írhatott ki, amelyet aztán a rendelkezésre álló hatalmi eszközök segítségével könnyen megnyerhetett. Ezt nevezte Gómbös Gyula „fordított parlamentarizmusnak” amikor is nem a többségi párt vezetője kapja meg a miniszterelnöki posztot, hanem a kormányfő veszi át a kormány-párt irányítását, s teremt a maga szá-